

Laste ja perede heaolu profiili koostamine

JUHEND KOHALIKULE OMAVALITSUSELE

29.04.2016

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

SOTSIAALMINISTEERIUM

JUSTIITSMINISTEERIUM

Building a better
working world

Sisukord

Sisukord	1
Kasutatud lühendid ja mõisted	2
Sissejuhatus	3
1. Profiili roll laste ja perede heaolu tagamisel	4
1.1 Laste ja perede heaolu tagamine	4
1.2 Profiili koostamise kasulikkus KOV-le	5
1.3 Laste ja perede heaolu profiili põhimõtted	6
1.4 Profiili seos kvaliteediarendamise protsessiga	6
2. Laste ja perede heaolu profiili tutvustus	7
2.1 Profiili üldine lähenemisviis	7
2.2 Laste ja perede heaolu visioon ja eesmärgid	8
2.3 Laste ja perede heaolu indikaatorid	9
3. Profiili koostamise protsess	10
3.1 Profiili koostamise etapid	10
4. Praktilised juhised profiili koostamiseks	12
4.1 Profiili töövormide ülevaade	12
4.2 Profiili sisestusvormi täitmine	13
4.3 Andmete analüüsimine ja järelduste tegemine	14
4.4 Tegevuskava koostamine	15
Lisa 1. Laste ja perede heaolu eesmärgid	16

Kasutatud lühendid ja mõisted

EL	Euroopa Liit
EHIS	Eesti Hariduse Infosüsteem
KOV	Kohalik omavalitsus
LKÜ	Lastekaitseüksus
Pere	Käesoleva käsiraamatu kontekstis mõeldakse pere all sellist leibkonda, kuhu kuulub vähemalt üks laps (alaealine isik).
SKA	Sotsiaalkindlustusamet
Kvaliteedijuhtimine	Tervikprotsess, mille eesmärk on järjepideva tegevusega tagada ja parandada kvaliteeti. See on pidev tegevus, mis koosneb kvaliteedi hindamise läbiviimisest, tegevuskava koostamisest kvaliteedi tõstmiseks, parendustegevuse elluviimisest ning nende tulemuste hindamisest.
Kvaliteedihindamine	Osa kvaliteedijuhtimise süsteemist, mille käigus selgitatakse välja, kas ja kui kvaliteetne mingi tegevus või teenus on. Hetkeolukorra võrdlemine seatud eesmärkide või kvaliteedikriteeriumitega.
Laps	Alla 18-aastane isik (lastekaitseadus § 3 lg 2)
Lapse heaolu	Lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud (lastekaitseadus § 4).
Lastekaitse	Lapse õiguste ja heaolu tagamiseks lastekaitseaduses sätestatud põhimõtteid järgivate tegevuste, toetuste, teenuste ja muu abi kogum.

Sissejuhatus

Laste ja perede heaolu arendamisel on oluline, et tehtavad otsused põhineksid teadmisel, et need toetavad laste ja perede heaolu ning omavad pikaajalist positiivset mõju. Teadmistel põhinevate otsuste langetamise ja asjakohaste sekkumiste kavandamise aluseks on laste ja perede heaolu kajastavate andmete kogumine ja analüüs. Selleks, et toetada KOV-e nende andmete kogumisel ja analüüsimisel, on loodud laste ja perede heaolu profiili koostamise töövorm. See on KOV-ile abiks selle kaudu, et:

- ▶ toob välja ja seostab omavahel laste ja perede heaolu valdkonna visiooni ja eesmärgid;
- ▶ pakub välja laste ja perede heaolu kajastavad indikaatorid (nii kvalitatiivsed kui kvantitatiivsed) ning seostab need konkreetsete eesmärkidega;
- ▶ annab ette andmete sisestamise vormid MS Exceli formaadis, kuhu saab koondada info indikaatorite kohta;
- ▶ annab tööriistad andmete esitlemiseks ja analüüsiks;
- ▶ pakub välja ühe võimaliku vormi parendustegevuste planeerimiseks.

Laste ja perede heaolu profiili töövorm on koostatud MS Exceli formaadis dokumendina, mida täiendab käesolev juhendmaterjal. Selle **juhendi eesmärgiks on olla abimaterjaliks KOV-idele laste ja perede heaolu profiili koostamisel**, sh MS Exceli töövormide täitmisel.

Juhendmaterjalis antakse ülevaade profiili koostamise vajalikkusest, põhimõtetest, ülesehitusest ja profiili koostamise protsessist. Samuti antakse praktilisi juhiseid MS Exceli töövormi täitmiseks, tulemuste analüüsimiseks ja parendustegevuste kavandamiseks.

Käsiraamat on jagatud neljaks peatükiks:

- ▶ profiili roll laste ja perede heaolu tagamisel;
- ▶ laste ja perede heaolu profiili tutvustus;
- ▶ profiili koostamise protsess;
- ▶ praktilised juhised profiili koostamiseks.

Esimeses peatükis selgitatakse laste ja perede heaolu profiili koostamise olulisust ja põhimõtteid, mida profiilis järgitakse. Teises peatükis kirjeldatakse profiili lähenemisviisi ja ülesehitust. Kolmandas peatükis kirjeldatakse profiili koostamise protsessi, ning viimases osas tuuakse praktilised juhised profiili koostamiseks.

Käsiraamat on koostatud Sotsiaalkindlustusameti ja Ernst & Young Baltic AS-i koostöös 2016. aastal. Sotsiaalkindlustusameti lastekaitseüksuse üheks tegevuseesmärgiks on kohalikul tasandil laste ja perede heaolu tagamiseks tehtava tegevuse kvaliteedi tõstmine, millest oli ajendatud ka laste ja perede heaolu profiili koostamine. Välja töötatud KOV-i tasandi laste ja perede heaolu profiil plaanitakse tulevikus ühendada terviseprofiilidega (moodustades tervikliku heaolu profiili). Heaolu profiilist saaks sellisel juhul ka lapse heaolu mõõtmise ning tegevuskava planeerimise tööriist KOV-idele.

Juhendmaterjal on koostatud Euroopa Majanduspiirkonna toetuste programmi „Riskilapsed ja -noored“ eelnevalt kindlaksmääratud projekti „Riskilaste ja -noorte tugisüsteemi väljaarendamine“ alaosa „Piirkondlike üksuste loomine laste ja perede toetamiseks“ raames.

1. Profiili roll laste ja perede heaolu tagamisel

1.1 Laste ja perede heaolu tagamine

„Lapse heaolu on lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud.“ (Lastekaitseseadus § 4)

Laste ja perede heaolu tagatakse nii riigi kui KOV-i tasemel, oma roll on ka kolmanda sektori organisatsioonidel. Lähimuse põhimõttest tulenevalt kannavad valdkonna korralduse põhiraskust KOV-id¹. KOV-üksuse ülesanded lastekaitse korraldamisel on:²

1. lapse õiguste ja heaolu tagavate põhimõtete järgimine KOV-i arengukavas;
2. lapse õigusi ja heaolu tagavate programmide ja projektide väljatöötamine ning nende rakendamine oma haldusterritooriumil last ohustavate riskide ennetamiseks ja vähendamiseks;
3. abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine;
4. perekonnast eraldatud lapsele ja tema perekonnale meetmete pakkumine;
5. KOV-üksuse hallatavate lasteasutuste sisehindamise üle teenistusliku järelevalve korraldamine;
6. lapse arengut toetava keskkonna loomiseks ning laste, lastega perede ja lapsi kasvatavate isikute toimetuleku parandamiseks oma haldusterritooriumil vajaliku teabe kogumine laste ja perede olukorra ning vajaduste kohta;
7. riikliku järelevalve teostamine käesolevas seaduses sätestatud alustel.

¹ Põhimõte, mille kohaselt tuleb otsused teha alati madalaimal võimalikul haldus- ja poliitilisel tasandil ning võimalikult lähedal kodanikele.

Selleks, et toetada laste ja perede heaolu edendamist kohalikul tasandil, on Sotsiaalkindlustusameti algatusel välja töötatud laste ja perede heaolu profiili koostamise töövahendid. Tegemist on abimaterjaliga KOV-dele, mille eesmärgiks on toetada KOV-e laste ja perede heaolu kajastavate andmete kogumisel ja analüüsimisel, et aidata omakorda kaasa teadmistel põhinevate otsuste langetamisele valdkonna tegevuste planeerimisel ja elluviimisel.

Profiili koostamise eesmärgiks on tõsta laste ja perede heaolu läbi teadlikuma tegevuse. Vastavalt profiilis seatud visioonile püüeldakse profiili koostamisega olukorra poole, kus on saavutatud lapse arengut toetav seisund, milles on rahuldatud kõik lapse mitmekülgset vajadusel.

Laste ja perede profiili koostamine toimub KOV-i eestvedamisel erinevaid spetsialiste kaasates. Erinevate valdkondade spetsialistidelt (ja vajadusel ka kogukonna liikmetelt) kogutakse kokku info profiilis toodud indikaatorite kohta ning sisestatakse need profiili vormidesse. Töövormid võimaldavad andmeid analüüsida ja visualiseerida ning planeerida parendustegevusi. Protsessi väljundiks on terviklik ülevaade laste ja perede heaolust.

Laste ja perede heaolu profiil on töövahend laste ja perede heaolu valdkonna olukorra kaardistamiseks, hindamiseks, analüüsimiseks ning edasiste tegevuste planeerimiseks KOV-s.

² Lastekaitseseadus § 17

1.2 Profiili koostamise kasulikkus KOV-ile

KOV-i jaoks on laste ja perede profiilist saadav kasu järgmine:

- ▶ **Tervikliku ülevaate saamine laste ja perede heaolu valdkonna hetkeolukorrast (valdkonda puudutava info koondamine).** Seda teavet on võimalik kasutada nii tegevuste planeerimiseks kui ka avalikkuse, poliitikute, spetsialistide ja otsusetegijate teavitamiseks. Samuti on sellega võimalik juhtida tähelepanu valdkonna olulisusele.
- ▶ **Seni tehtud tegevusele hinnangu andmine ning tugevuste ja parendamist vajavate aspektide väljaselgitamine.** See näitab, milline on olnud tegevuste tulemuslikkus ja millises osas esinevad peamised puudujäägid. See on ka tagasiside andmine ja tunnustus tehtud tööle.
- ▶ **Informatsiooni saamine teadmistel põhinevate otsuste tegemiseks laste ja perede heaolu tagamisel.** Kui olemas on selge ja mõõdetav teave valdkonna kohta, siis on võimalik teha ka teadlikke otsuseid edaspidise tegevuse osas. Seega on laste ja perede heaolu profiil sisendiks KOV-i arengukava koostamise protsessile.
- ▶ **Koostöö edendamine erinevate valdkondade vahel.** Profiil hõlmab mitmeid erinevaid valdkondi, mis tähendab, et profiili koostamine ja tegevuste planeerimine eeldab erinevate valdkondade spetsialistide koostööd.
- ▶ **Ühtse standardi loomine laste ja perede heaolu valdkonnale.** Profiil toob välja visiooni ning erinevate valdkondade eesmärgid, mille täitmise poole peaksid KOV-id püüdlema. Seega annab profiil ette nõu ideaalolukorra kirjelduse, mida peaks püüdma elluviidavate tegevustega saavutada.
- ▶ **Oma olukorra võrdlemine teiste KOV-idega.** Profiilis on kvantitatiivsete indikaatorite puhul välja toodud ka võrdlusvõimalus Eesti keskmisega. Selle kaudu saavad KOV-id teada, kas ja kuidas erineb nende olukord teistest omavalitsustest.

1.3 Laste ja perede heaolu profiili põhimõtted

Laste ja perede heaolu profiili koostamisel järgitakse järgmisi põhimõtteid:

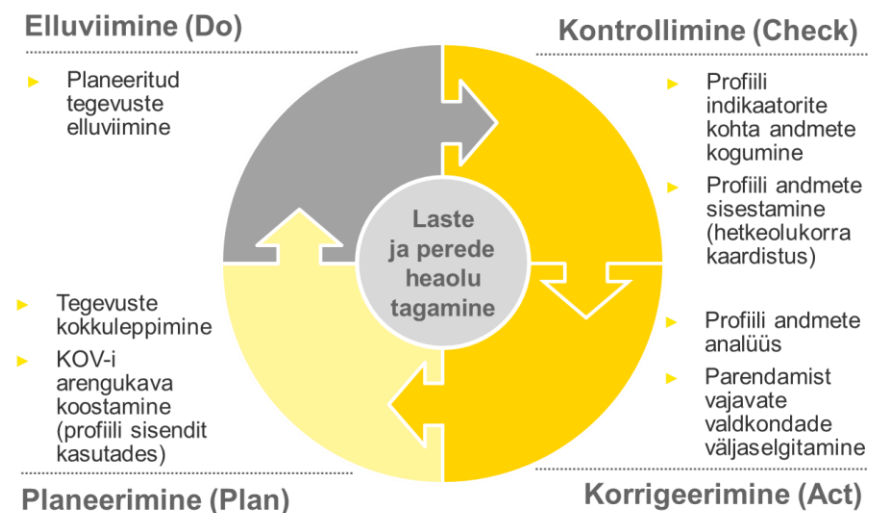
- ▶ **terviklikkus** - kõik laste ja perede heaolu mõjutavad valdkonnad peavad olema kaetud;
- ▶ **kaasatus** - kõik olulised osapooled peavad olema kaasatud profiili koostamise protsessi ja parendustegevuste planeerimisse;
- ▶ **võrreldavus** - indikaatorid ja järeldused peavad olema võrreldavad ajas ja kokkulepitud normatiividega (nt Eesti keskmise suhtes);
- ▶ **usaldusväärsus** - andmed ja praktikad on viidatud ja pärinevad usaldusväärsetest allikatest;
- ▶ **integreeritus KOV-i arengu- ja tegevuskava dokumentidesse** - profiili koostamine annab sisendi KOV-i strateegiadokumentidesse;
- ▶ **avalikkus** - andmed ja analüüsitulemused peavad olema kergesti leitavad ja kõigile kättesaadavad;
- ▶ **regulaarsus** - laste ja perede heaolu profiil peab olema koostatud mõistliku regulaarsusega, kuivõrd heaolu on ajas pidevalt muutuv.

1.4 Profiili seos kvaliteediarendamise protsessiga

Laste ja perede heaolu profiili koostamine on üks osa valdkonna kvaliteedijuhtimise protsessist, mille eesmärgiks on järjepidevate tegevustega tagada ja parandada tehtava töö kvaliteeti.

Kvaliteedijuhtimine toimub pideva protsessina, kus tegevuste planeerimine ja elluviimine vahelduvad tulemuste analüüsi ja parendamisega. Seda protsessi kirjeldab nn Demingi ringi käsitlus ehk PDCA (Plan, Do, Check, Act) tsükkel.

Demingi ringi käsitluse järgi võib ka laste ja perede heaolu tagamist vaadelda nelja pidevalt vahelduva etapina, mida on illustreeritud joonisel 1. Profiili koostamine toimub selle loogika järgi eelkõige kontrollimise (Check) ja korrigeerimise (Act) etappides, kus kaardistatakse profiili indikaatorite alusel hetkeolukord, tuvastatakse valdkonna tugevused ning nõrkused ja selgitatakse välja parendamist vajavad valdkonnad. Profiil annab ette ka võimaliku vormi parendustegevuste planeerimiseks, kuid arengukava koostamine on profiilist laiem protsess, hõlmates ka muid tegevusi, mida profiil ei sisalda.

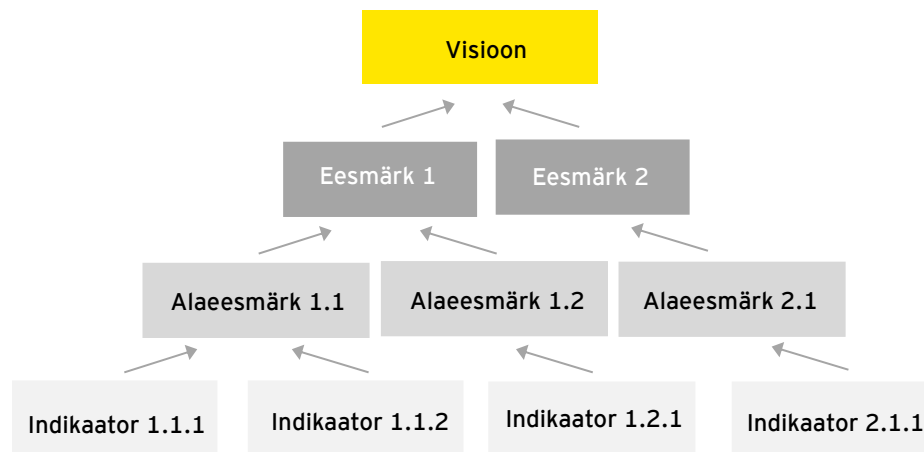
Joonis 1 Laste ja perede heaolu tagamine pideva parendamise loogika järgi

2. Laste ja perede heaolu profiili tutvustus

2.1 Profiili üldine lähenemisviis

Laste ja perede heaolu profiil on koostatud nn **eesmärgipäraselt**. See tähendab, et kõigepealt on paika pandud visioon ja eesmärgid, kuhu soovitakse tegevusega jõuda, ning seejärel on kirjeldatud indikaatorid, mis aitavad kirjeldada eesmärkide täitmist.

Profiili täitmisel kogutakse informatsiooni erinevate indikaatorite kohta, mis omakorda võimaldab hinnata eesmärkide täitmise taset, tuvastada puudulikke valdkondi ning planeerida tegevusi paremate tulemuste saavutamiseks.

Joonis 2 Näidis eesmärgipõhise lähenemisviisi loogika kohta

Järgmises alapeatükis on kirjeldatud laste ja perede heaolu visiooni ja eesmäärke. Alaesmärgid on välja toodud juhendi lisa 1 ning töövahendis (MS Excel). Töövahendis on toodud ka täielik indikaatorite loetelu ning näidatud eesmärkide, alaesmärkide ja indikaatorite omavahelised seosed.

2.2 Laste ja perede heaolu visioon ja eesmärgid

Kõik laste ja perede heaolu tagamiseks tehtavad tegevused peavad toetama lastekaitseadusest tulenevat pikaajalist visiooni:

„Lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud.“ (Lastekaitseadus § 4)

See visioon on laste ja perede valdkonna nõ ideaalolukord ehk ettekujutus sellest, mille poole kõige pikemas perspektiivis püüeldakse. Kui visioon annab tegevustele kõige üldisema suuna, siis täpsemaid suuniseid annavad eesmärgid. Eesmärgid jagunevad omakorda alaeesmärkideks, mis koosnevad erinevatest indikaatoritest.

Laste ja perede profiilis on sõnastatud viis põhieesmärki, mis on pakutud välja valdkonda reguleerivate seaduste ja arengudokumentide põhjal.

▶ **Eesmärk 1: Lastele ja peredele on loodud ennetustegevuste ja varase märkamise toimiv süsteem**

Tegemist on universaalse ennetusega, mis tegeleb kõikide laste ja peredega ning mis peaks aitama vältida probleemide teket ja riskigruppidesse sattumist. Profiilis kuuluvad selle eesmärgi alla tervise hoidmisele suunatud teenused (sh esmatasandi tervishoid), aga ka erinevad ennetustegevuse liigid (nt nõustamisteenused) ja positiivse vanemluse toetamine.

▶ **Eesmärk 2: Lastele on tagatud mitmekülgsed arengut toetavad tingimused**

See eesmärk keskendub laste arengule ning siia alla kuuluvad nii formaalne õpe, mitteformaalne õpe, osalus ja kaasatus kui ka hariduslikud tugiteenused. Antud eesmärgi puhul on läbivaks märksõnaks „võimaluste mitmekülgsus“, mis tähendab, et igal lapsel

peavad olema võimalused, mis vastavad just tema unikaalsetele vajadustele.

▶ **Eesmärk 3: Loodud on võimalused laste ja perede sotsiaalse kaitstuse tagamiseks ja probleemidega tegelemiseks**

Selle eesmärgi alla kuuluvad sotsiaalteenuste ja -toetuste kättesaadavus, samuti abivajavate lastega tegelemine. Abivajadust käsitletakse antud eesmärgi all laias mõttes (nt vanemliku hoolitsuseta lapsed, erivajadustega lapsed jne), kuid siia alla ei kuulu hariduslikud erivajadused, mis on selles profiilis kajastatud eesmärk 2 all (tegemist on tingliku jaotusega, sisuliselt kuulub mõlema eesmärgi alla).

▶ **Eesmärk 4: Elukeskkond on turvaline ning laste ja perede heaolu toetav**

Elukeskkonda käsitletakse antud eesmärgi all laiemas mõttes. Selle eesmärgi alla kuuluvad nii füüsilise keskkonnaga seotud teemad (nt avalik ruum, liiklusohutus jne), aga ka keskkond laste ja perede valdkonna planeerimise ja elluviimise korraldusliku poole pealt (valdkonna kajastamine KOV-i arengukavas, noorte arvamusega arvestamine, kvaliteedihindamiste läbiviimine jne).

▶ **Eesmärk 5: Laste ja perede heaolu tagamine toimub kvalifitseeritud spetsialistide poolt ja erinevate valdkondade koostöös**

See eesmärk puudutab lastega ja peredega tegelevaid spetsialiste (olemasolu, kvalifikatsioon) ning valdkonna koostöövõrgustikke. Tegemist on sisuliselt horisontaalse valdkonnaga, mis seostub ka mitme teise valdkonnaga (nt õpetajate kvalifikatsiooni võib seostada ka eesmärgiga 2), kuid see on eraldi välja toodud selleks, et esile tõsta selle valdkonna tähtsust.

2.3 Laste ja perede heaolu indikaatorid

Eesmärgid on seotud konkreetsete indikaatorite (ehk mõõdikutega), mille kohta info esitamine võimaldab esiteks saada tervikliku ülevaate uuritavast valdkonnast ning teiseks tuvastada peamised tugevused ning parendamist vajavad aspektid.

Laste ja perede heaolu profiilis on kasutusel kolme tüüpi indikaatorid:

► Kvantitatiivsed indikaatorid

Need on statistilised ehk arvulised näitajad, mis võivad olla seotud nii tegevuste otseste väljunditega (nt teenuse saajate arv), aga ka pikemaajaliste tulemustega (nt õnnetusjuhtumite arv). Statistilised andmed on profiili hõlmatud eeskätt selleks, et luua tõenduspõhine taustateave, mis aitab juhtida tähelepanu probleemsetele asjaoludele ning luua taustsüsteemi erinevate olukordade ja tegevuste mõistmiseks. Juhul, kui see on võimalik ja asjakohane, on profiilis kvantitatiivsete indikaatorite puhul välja toodud ka võrdlus Eesti keskmisega.

► Kvalitatiivsed indikaatorid

Need on hinnangulised näitajad, mis ei ole väljendatavad konkreetse statistikaga. Laste ja perede profiilis ongi põhirõhk just kvalitatiivsetel indikaatoritel, sest nende kaudu on võimalik olukordi, tegevusi ja teenuseid paremini iseloomustada. Kui statistilised indikaatorid on valdavalt väljund- ja tulemusindikaatorid, mis näitavad olukorra muutust ajas, kuid ei anna edasi olukorra kirjeldust (ei kätke endas informatsiooni selle kohta, mis peitub numbrite taga), siis kvalitatiivsed indikaatorid tegelevad just põhjuste otsimisega. Samuti ei kata statistilised indikaatorid alati kõiki strateegiliselt olulisi teemasid, mis tuleneb statistiliste andmete piiratud kättesaadavusest. Seetõttu tuleb neid teemasid katta kvalitatiivselt.

► Kontekstiindikaatorid

Kontekstiindikaatorid kirjeldavad üldist KOV-i olukorda ning need ei ole vahetult seotud ühegi lapse heaolu valdkonna eesmärgi täitmisega, pigem kirjeldavad need KOV-i üldist olukorda (nt töötus, rahvaarv jne). Kontekstiindikaatorid on profiilis statistilisi näitajad, mis on olulised selleks, et tulemusi konteksti asetada ning profiilist asjakohaseid järeldusi teha. Sarnaselt kvantitatiivsetele indikaatoritele, on ka kontekstiindikaatorite puhul profiilis võimalusel välja toodud võrdlus Eesti keskmisega.

3. Profiili koostamise protsess

3.1 Profiili koostamise etapid

Laste ja perede heaolu profiili koostamise saab jagada kolme etappi: ettevalmistavad tegevused ja profiili koostamine ning parendustegevuste kavandamine ja tulemustest teavitamine.

1. Ettevalmistavad tegevused

- a. Profiili koostamise algatamine (juhtkonnaga kooskõlastamine, vastutaja määramine).
- b. Profiili koostamise **töörühma moodustamine** (meeskonna komplekteerimine, liikmetega kooskõlastamine).
- c. **Töörühma avakohtumine**, mille käigus jagatakse ülesanded ja lepatakse kokku täpne tegevus- ja ajakava.

2. Lapse ja perede heaolu profiili koostamine (põhitegevused)

- a. Profiili sisestusvormi täitmine, st indikaatoritele vastamine (toimub meeskonnaliikmete poolt vastavalt avakohtumisel kokkulepitud tööjaotusele).
- b. Sisestusvormi konsolideerimine - erinevate meeskonnaliikmete poolt täidetud osade koondamine ühte vormi, sisestusväljade stiili ühtlustamine.
- c. **Töörühma kohtumine** tulemuste valideerimiseks ja formuleerimiseks.
- d. Profiili vormistamine ja SKA LKÜ-le edastamine.
- e. Avalikkuse teavitamine profiili tulemustest.

3. Parendustegevuste kavandamine ja tulemustest teavitamine

- a. Parendustegevuste tegevuskava koostamine.
- b. Sihtrühmade teavitamine kavandatavatest tegevustest.

Ettevalmistavad tegevused

Tugeva **töörühma moodustamine** on laste ja perede heaolu profiili koostamisel keskse tähtsusega. On oluline, et kõik heaolu profiili eesmärgid oleksid vastava valdkonna asjatundjate poolt kaetud. Meeskonnaliikmete valikut ei ole võimalik KOV-ile ette kirjutada, kuivõrd selle dikteerivad kohalikud olud. Seetõttu peaks meeskonna moodustamise eest vastutav isik tutvuma profiili eesmärkide ja indikaatoritega ning sellest lähtuvalt valida ise või teistega konsulteerides sobivad töörühma kandidaadid. Seejuures on aga oluline jälgida, et töörühma oleksid kaasatud erinevate valdkondade spetsialistid, sh tervishoiu, formaalhariduse, noorsootöö, kultuuri ja sotsiaalvaldkonna spetsialistid, samuti KOV-i elukeskkonnaga ja avalike teenustega kursis olevad isikud. Profiili töörühma võivad olla kaasatud ka KOV-üksuse välised isikud. Soovitame võimalusel töörühma kaasata ka juhtivatel positsioonidel olevaid isikuid (nt vallavanem/linnapea, koolidirektor).

Kui töörühm on moodustatud, organiseeritakse **avakohtumine**, mille käigus tutvustatakse töörühma liikmetele profiili töövorme ja nende täitmise põhimõtteid. Avakohtumise eesmärgiks on jagada ülesanded töörühma liikmete vahel ehk määrata isikud, kes hakkavad sisestama infot konkreetsete indikaatorite kohta. Seda võib teha näiteks alaeesmärkide kaupa (nt formaalhariduse ploki indikaatoritele vastab hariduse valdkonna spetsialist jne). Avakohtumisel võiks osaleda ka SKA LKÜ töötaja, kes on valmis tutvustama ja selgitama profiili loogikat.

Laste ja perede heaolu profiili koostamine

Pärast avakohtumist hakkavad töörühma liikmed koondama infot nende vastutusala indikaatorite kohta ning täitma profiili sisestusvormi. Seejuures on oluline jälgida avakohtumisel kokkulepitud tähtaegasid. See etapp keskendub eelkõige kirjeldavate ja statistiliste indikaatorite kogumisele, läbi mõtlemisele ja vormi sisestamisele. Hinnangutes kokkuleppimine võiks toimuda töörühmas konsensuslikult (nt järgmisel töötoal).

Profiili täitmise käigus tekkinud küsimuste korral on võimalik pöörduda SKA LKÜ koordinaatori poole. Kui töörühma liikmed on profiili sisestusvormi vastavad osad tähtaegselt esitanud, tuleb profiili eest vastutaval isikul koondada need ühte dokumenti.

Seejärel lepatakse kokku töörühma kohtumine, mille eesmärgiks on:

- ▶ sisestusvormi kantud andmete üle arutamine ja nende valideerimine;
- ▶ alaeesmärkidele hinnangute andmine;
- ▶ iga alaeesmärgi peamiste tugevuste ja nõrkuste sõnastamine;
- ▶ iga eesmärgi juures parendamist vajavate aspektide väljatoomine.

Ka sellel töörühma kohtumisel on soovituslik LKÜ koordinaatori osalus. Kui ühe koosolekuga ei jõuta katta kõiki eelloetletud tegevusi, võib osutada vajalikuks mitme kohtumise organiseerimine. Võimalik, et esimesel arutletakse näiteks indikaatoritele antud vastuste kirjelduste üle ning teisel korral kooskõlastatakse hinnangud, tugevused ja nõrkused ning tuuakse välja parendamist vajavad aspektid. Viimaks vormistab profiili eest vastutav isik lõplikud töövormid ja edastab need SKA LKÜ koordinaatorile.

Parendustegevuste kavandamine ja tulemustest teavitamine

KOV teavitab kõiki olulisi osapooli ja ka avalikkust profiili tulemustest. Samuti tullakse uuesti kokku, et koostada profiili põhjal konkreetsem parendustegevuste kava, kus määratakse ära kindlad tegevused, tähtajad, vastutajad, eelarved jne.

Andmeallikad

NB! See lõik ei ole oluline 2016. a mais läbiviidava pilootprojekti raames, kuna andmed on profiili koostajate poolt juba eelnevalt kokku kogutud ja profiilid on olemasolevate andmetega eeltäidetud

Laste ja perede heaolu profiili indikaatorite kohta kogutakse infot erinevatest andmeallikatest. Enne profiili täitmise alustamist tuleb välja selgitada, millised andmed on KOV-l endal olemas ning millised andmed tuleb hankida mujalt.

Paljud profiili kvalitatiivsetest indikaatoritest peaks olema KOV-il endal olemas (sõltub KOV-ist). Seejuures suur osa kvalitatiivsetest vastustest võivad põhineda spetsialistide enda teadmistel, aga ka erinevatel dokumentidel. Kui indikaatoritele vastamisel on võimalik viidata mitmesugustele dokumentidele (nt arengukava, analüüsiraportid, lepingud teenuseosutajatega), siis on soovitatav seda ka teha. Nii tagatakse profiili suurem usaldusväärsus väliste lugejate silmis. Seega toetub profiil suuresti andmetele ja infole, mis on olemas KOV-i struktuuriüksustes ja KOV-i allasutustes. Seetõttu on oluline profiili koostamise protsessi kaasata vastavate üksuste ja asutuste inimesi.

Statistilised andmed, mida KOV-il ei ole endal olemas, võivad olla kättesaadavad avalikest allikatest ja/või vastavate andmepäringute tegemisel. Statistilistest andmeallikatest on laste ja perede heaolu profiilis hõlmatud Statistikaameti, EHIS-e, Haridusministeeriumi (HaridusSilm), SKA, Politsei- ja Piirivalveameti, Sotsiaalministeeriumi (S-veeb) ja Justiitsministeeriumi andmed. Need andmed, mis ei ole avalikest allikatest kättesaadavad (nt kuritegevuse statistika), tuleb hankida eraldi andmepäringu teel. Selleks on profiili sisestusvormis toodud allikas kontaktandmetega, kuhu tuleb vastav päring suunata.

Tulevikus nähakse ette laste ja perede heaolu profiili ühendamist terviseprofiiliga ning loodava heaolu profiili üleviimist e-vormi. Sellisel juhul võib statistiliste andmete sisestamine muutuda automaatseks, mis lihtsustaks oluliselt KOV-ide tööd profiili koostamisel.

4. Praktilised juhised profiili koostamiseks

4.1 Profiili töövormide ülevaade

Tänane laste ja perede heaolu profiili töövahend on Microsoft Exceli põhine, kuna tabeltöötlusprogrammis on indikaatoreid struktureerida, sisestada ja analüüsida kõige mugavam. Tulevikus võib see asendada e-põhise vormiga. Kõik olulised profiili koostamise funktsioonid on koondatud ühte Exceli dokumenti, kaheksale töölehele.

Exceli töölehtede sisukord:

0 Tiitelleht

1 Juhend

2 Profiili struktuur

3 SISESTUSVORM

4 Eesti statistika

5 Raport_kontekst

6 Raport_tulemused

7 Raport_hinnangud

8 TEGEVUSKAVA

Töölehtede värviloogika on järgmine.

- ▶ Pruuniga on tähistatud sissejuhatava informatsiooniga töölehed (juhend ja profiili sisukord, sh eesmärgipuu ja indikaatorid).
- ▶ Rohelisega on tähistatud profiili koostaja (KOV-i) sisendit nõudvad töölehed (tiitelleht, KOV-i sisestusvorm ja tegevuskava). Profiili koostaja sisestab andmeid MS Exceli dokumenti ainult nendel töölehtedel. Kõik teised töölehed on informatiivsed ja/või automaatselt uuenevad, mistõttu vormi toimimise huvides ei ole tohiks nende töölehtede sisu muuta.
- ▶ Hallil taustal tööleht on toodud summaarne Eesti statistika nende indikaatorite osas, mis näevad ette KOV-i näitajate võrdlust Eesti keskmisega. Tegemist on informatiivse töölehega.
- ▶ Sinisega tähistatud töölehed kajastavad erinevaid jooniseid, mis visualiseerivad kvantitatiivseid tulemusi. Neid jooniseid saab hiljem kasutada profiili põhjal raporti koostamisel, aga ma muude valdkonna ülevaadete koostamisel. Kontekstiliste näitajate (nt rahvaarv, iive) joonised on toodud töölehel „Lpp raport_kontekst“. Tulemuste lehel („LPP raport_tulemused“) kajastuvad profiili eesmärkidega seotud statistiliste näitajate joonised.

Juhendi lehel on toodud lühike sissejuhatus ja praktiline ülevaade Exceli mudeli struktuurist ja toimimispõhimõttest.

Profiili struktuuri lehelt näeb ülevaadet profiili eesmärkide, alaeesmärkide ja nende alla kuuluvate indikaatorite liigendusest. Töölehe üleval vasakul nurgas on võimalik vajutada grupeeringu nuppudele (ühest neljani), mis avavad profiili struktuuri erinevat detailsustaset. Nii näeb nr 1 vajutades vaid peaeesmärke, nr 2 vajutades ilmuvad ka alaeesmärgid, nr 3 vajutades ilmuvad indikaatorite pealkirjad ja nr 4 vajutades indikaatorite sisuline info.

4.2 Profiili sisestusvormi täitmine

KOV-i sisestusvorm on profiili täitja jaoks üks olulisemaid töölehti MS Exceli töövormis. Sellele lehele sisestab profiili täitja kõik KOV-i statistilised näitajad ja kvalitatiivsed olukorra/teenuse kirjeldused (vastuseid indikaatorites esitatud küsimustele).

Sisestusvormi veergudes B-C on toodud indikaatorite ja statistiliste näitajate pealkirjad ning suunavad küsimused. Veergudes D-K on indikaatori sisestusväljad. Sisestusvormi täitmisel on oluline jälgida, et **informatsioon sisestatakse vaid helesinisega tähistatud tabeli väljadesse**. Kõik teised väljad on informatiivsed.

Indikaatorite täitmisel tuleb silmas pidada, et vormis püstitatud küsimused ei ole ammendavad. Need on suunavad küsimused teatud olukorra või teenuse kirjeldamiseks. Seetõttu on oluline, et profiili täitja ei hoiaks rangelt kinni küsimuste struktuurist, vaid koostaks tervikliku olukorra/teenuse kirjelduse konkreetse indikaatori osas. Teisisõnu, profiili sisestusväljades ei tule anda jah-ei vastuseid, vaid kirjeldada täislausetega olukorda või teenust KOV-is (väiteid põhjendades ja selgitades).

Lisaks hinnangulistele tabeli sisestusväljadele tuleb kvalitatiivsete indikaatorite puhul märkida ka oma hinnang neljasel skaalal: väga hea, pigem hea, pigem halb ja väga halb.

Joonis 3. Indikaatori sisestusvormi näidis

- ▶ **Väga hea** - olukord on väga hea, teenus/tegevus on väga hästi korraldatud, kvaliteetne, kättesaadav ja tõhus; samuti märkida "väga hea", kui teenuse/tegevuse järele puudub KOV-is vajadus, kuid on võimekus vajaduse ilmnemisele reageerimiseks.
- ▶ **Pigem hea** - olukord on pigem hea, teenused/tegevused on üldiselt hästi korraldatud, kuid esineb puudusi üksikutes aspektides.
- ▶ **Pigem halb** - olukord on pigem halb, teenused/tegevused on küll olemas, kuid esineb puudusi mitmetes aspektides.
- ▶ **Väga halb** - olukord on väga halb, teenus/tegevus sisuliselt puudub, kuigi selle järele on vajadus või teenus/tegevus on sisuliselt olemas, kuid ei vasta vajadustele (esineb olulisi puudusi).

Hinnangud peavad olema kooskõlas tekstiväljas toodud kirjeldustega, ehk tekstiväli peab sisaldama informatsiooni, mis kajastab hinnangu põhjendust. Näiteks märkides hinnangu „väga hea“, peab tekstiväli sisaldama olukorra kirjeldust, mis tõendab, et teenus/tegevus on väga kvaliteetne, kättesaadav, tõhus jne. Hindamisel on oluline jälgida, et ühegi hinnatava teenuse või olukorra osas ei jääks hinnang märkimata - vastasel juhul ei kujune eesmärgi koondhinnangud korrektselt. Samuti tuleb jälgida, et iga hinnatava teema või teenuse kohta oleks märgitud ainult üks valikuvariant. Alljärgnevalt on toodud näide kvalitatiivsest indikaatorist.

4.2.5	Mängu- ja spordiväljakud	<p>Nt: KOV-is on 5 avalikku mänguväljakut, üks igas KOV-i asulas. Mänguväljakud on aktiivses kasutuses.</p> <p>Mänguväljakud on turvalised, nende seisukord on väga hea ning neid hooldatakse regulaarselt - tehnilist seisukorda kontrollitakse 2 korda aastas ning haljasalasad hooldatakse 2 korda kuus. 4 mänguväljakut on sobilikud kuni 12 aastastele lastele. Vanematele lastele on olemas skatepark, mida kasutavad aktiivselt ka täisealised noored.</p>				
	<p>Kirjeldada:</p> <p>a) Kui palju on kohaliku omavalitsuse alal mängu- ja spordiväljakuid ning kui aktiivselt neid kasutatakse?</p> <p>b) Kas mängu- ja spordiväljakud on uued, millised on renoveeritud ja millised renoveerimist vajavad?</p> <p>c) Kas mängu- ja spordiväljakud on loodud arvestades erinevatesse vanusegruppidesse kuuluvate laste vajadusi ja soove?</p> <p>d) Kuidas on korraldatud (sh kui sageli toimub) väljakute ohutuse kontrollimine?</p>					

4.3 Andmete analüüsimine ja järelduste tegemine

Indikaatorite kohta esitatud andmete põhjal tuuakse välja kokkuvõtlikud järeldused ja hinnangud iga alaeesmärgi kohta. Iga alaeesmärgi kohta tekib automaatne koondhinnangu väärtus, mis jääb vahemikku 1 kuni 4, kus 1 tähistab hinnangut „väga halb“ ja 4 hinnangut „väga hea“ (vt hinnangute skaala kirjeldust eelmisel lehel). Selle põhjal ja tekstilist kirjeldust arvestades tuleb kokkuvõtva hinnangu tekstiväljas tuleb kirjeldada peamisi järeldusi alaeesmärgi kohta.

Samuti märgitakse iga alaeesmärgi kohta peamiseks tugevused ja nõrkused. Nõrkuste väljatoomine on oluline parendustegevuste kavandamiseks ning tugevuste mainimine juhib tähelepanu tegevustele, mida tuleks samal viisil jätkata.

Statistilised näitajad aitavad tähelepanu juhtida probleemsetele kohtadele ja aastate jooksul toimunud muutustele. Sisestusvormi statistiliste andmete alusel genereeritud jooniseid näeb MS Exceli töölehtedel „5 LPP raport_kontekst“ ja „LPP raport_tulemused“. Neist esimesel olevad joonised väljendavad KOV-i kontekstiindikaatoreid. Seejuures on teatud joonistel toodud ka Eesti keskmine suhtarv, mis näitab KOV-i olukorda Eesti keskmise suhtes. Samasugust loogikat järgivad ka raporti tulemuste lehel toodud joonised, mis kajastavad konkreetsete alaeesmärkide alla kuuluvaid statistilisi andmeid.

Lisaks profiili täitja sisestatud tugevustele ja nõrkustele on analüüsis keskse tähtsusega neljasel skaalal märgitud hinnangud. Hinnangute tulemusi kajastavad joonised kuvatakse töölehel „LPP raport_hinnangud“.

Joonis 4. Koondhinnangu lahtrite näidis

KOONDHINNANG ALAEESMÄRGI E1.1 TÄITMISELE		KOONDHINNANG	
			3,0
Lisada alaeesmärgi koondhinnangu täpsustus, selgitus või muu kommentaar. Samuti tooge välja (kuni) 3 tugevust ja nõrkust, mis võtavad alaeesmärgi vastused kokku.	Kokkuvõttev hinnang (sh koondhinnangu täpsustus, selgitus või muu kommentaar)	Tugevused	Nõrkused
	...sisestusväli...	1) ... 2) ... 3) ...	1) ... 2) ... 3) ...

4.4 Parendustegevuste väljatöötamine

Kui profiil on täidetud, koondhinnangud antud ja raporti lehtedel olevate joonistega tutvutud, tuleb alustada parendustegevuste planeerimist. Selleks on oluline kokku kutsuda profiili koostamise töörühm (profiili koostamise meeskond) ning võimaluse korral ka teised KOV-i struktuurüksuste ja allasutuste juhtivatel positsioonidel olevad inimesed. Parendustegevuste kava on laste ja perede heaolu profiili väljund, mis on omakorda sisendiks KOV-i arengukavasse ja teistesse arengu- ja tegevuskava dokumentidesse.

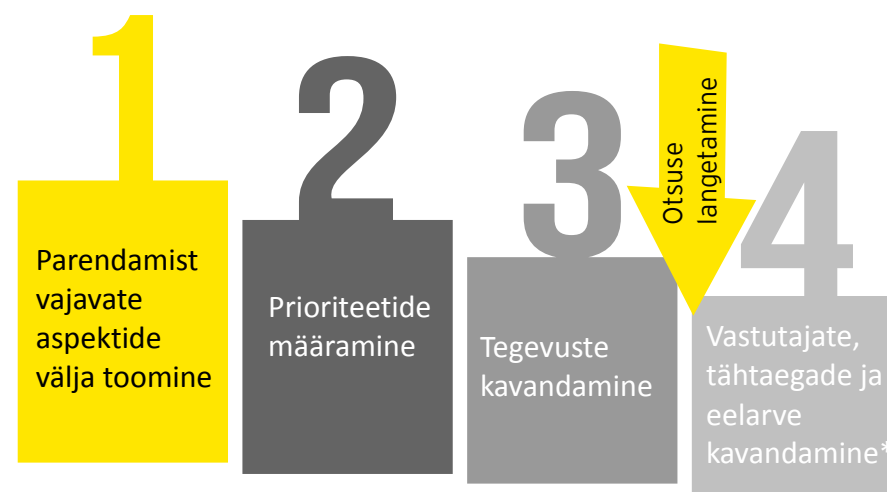
Parendustegevuste kava koostamise abivahendiks on Exceli töövormi viimane tööleht "LPP TEGEVUSKAVA". Ka sellel lehel tuleks järgida põhimõtet, et profiili koostajad täidavad vaid helesinise taustaga tähistatud välju. Töölehe veergudes A-B näidatakse automaatselt profiili koostaja poolt välja toodud tugevusi ja nõrkusi ning veerus C on toodud hinnangute joonised.

Iga profiili põhieesmärgi kohta tuleb välja tuua **parendamist vajavad aspektid** (teemad, valdkonnad). Nn aspektide puhul ei ole tegemist veel konkreetsete tegevustega, vaid tuvastatud asjaoludega, mille osas tuleks parendustegevusi kavandama hakata. Kui kõik aspektid on määratud, **tuleb neile määrata prioriteedi tasemed**. Seda saab teha kolmesel skaalal: kõrge, keskmine ja madal prioriteet. Kõrge prioriteet määratakse aspektidele, mis on kriitilised ja teistest kaardistatud aspektidest olulisemad. Madal prioriteet määratakse aga aspektidele, mille mõju laste ja perede heaolu kasvule on väike. Üldjuhul määratakse kõrge prioriteet aspektidele, millega tuleb kindlasti edasi tegeleda.

Aspektidele välja toomine ja prioriseerimine on sisendiks konkreetsete parendustegevuste kavandamiseks. Veerud F-I on eeskätt indikatiivsed, näitamaks tegevuskava koostamise komponente. Tegevuskava koostamisel tuleks kõigepealt kaardistada parendamist vajavaid aspekte silmas pidades konkreetsete tegevused. Seejärel on vaja need kooskõlastada seotud osapooltega. Kui otsus tegevuse elluviimiseks on vastu võetud, tuleb

määrata vastutaja ehk isik, kes konkreetse tegevuse elluviimisega tegelema hakkab. Samuti on tegevuskava puhul oluline märkida **elluviimise tähtaeg ja võimalik eelarve**.

Parendustegevuste kava koostamisel ei pea KOV lähtuma profiilis toodud vormi näitest (veerud F - I). Selleks võib KOV kasutada enda harjumuspäraseid meetodikaid ja vorme. Laste ja perede heaolu profiili vahetu väljund on parendamist vajavate aspektide välja toomine (veerg D).

Joonis 5. Parendustegevuste väljatöötamise protsessi illustatsioon

Lisa 1. Laste ja perede heaolu eesmärgid

Nr	Eesmärgid/alaeesmärgid
E1	Lastele ja peredele on loodud ennetustegevuste ja varase märkamise toimiv süsteem
E1.1	Lapsele ja perele on kättesaadavad teenused , mis aitavad hoida lapse tervist
E1.2	Rakendatakse laste riskikäitumise vältimisele ja tervise hoidmisele suunatud ennetustegevusi
E1.3	Toetatakse positiivset vanemlust
E2	Lastele on tagatud mitmekülgset arengut toetavad tingimused
E2.1	Kõikidele lastele on loodud tingimused omandada alus- ja põhiharidus, soovijatele on kättesaadav kesk- ja kutseharidus
E2.2	Lastele on loodud mitmekülgset mitteformaalse õppimise võimalused ning tingimused osalus- ja kuuluvuskogemuse saamiseks
E2.3	Tagatud on hariduse omandamist toetavad teenused
E3	Loodud on võimalused laste ja perede sotsiaalse kaitstuse tagamiseks ja probleemidega tegelemiseks
E3.1	Lapsed ja pered on sotsiaalselt kaitstud
E3.2	Abivajavatele lastele on loodud tingimused probleemidega toimetulekuks
E4	Elukeskkond on turvaline ning laste ja perede heaolu toetav
E4.1	KOV-i tegevus laste heaolu tagamisel on läbimõeldud ja laste huvidest lähtuv
E4.2	Lastele on tagatud turvaline elukeskkond (nt asutused ja avalik ruum on tervislikud ja turvalised, loodud on võimalused erivajadustega inimestele)
E5	Laste ja perede heaolu tagamine toimub kvalifitseeritud spetsialistide poolt ja erinevate valdkondade koostöös
E5.1	Laste ja perede heaolu tagamisega tegelevad kvalifitseeritud spetsialistid
E5.2	Ennetustegevust ning laste ja perede jälgimist toetatakse läbi laiapõhjalise koostöövõrgustiku
E5.3	Erinevate valdkondade esindajate vahel toimub juhtumipõhine koostöö